

Regio's in de nieuwe geografie van de economie

Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen

Dr. Otto Raspe
24 November 2020

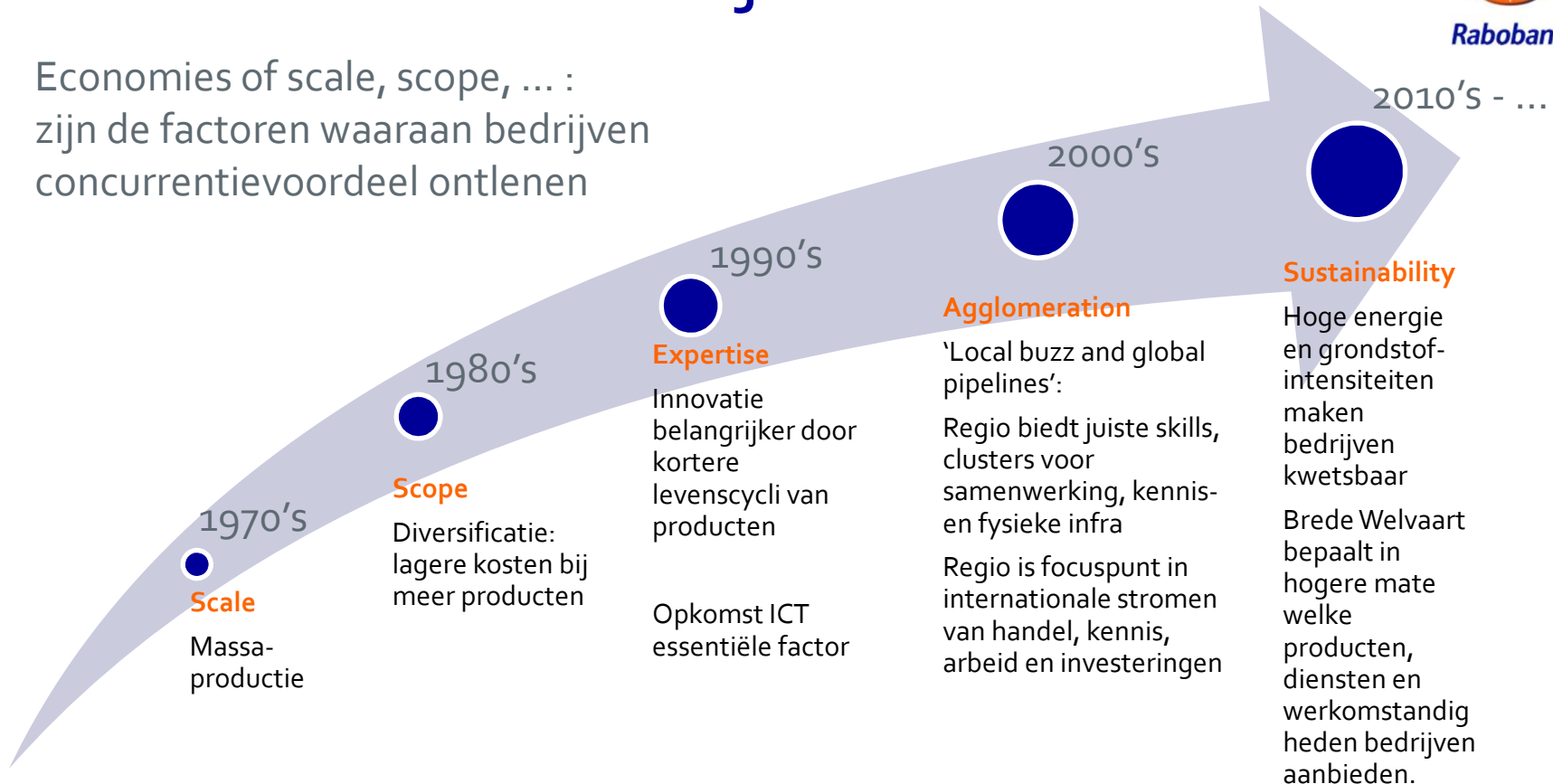
Rabobank

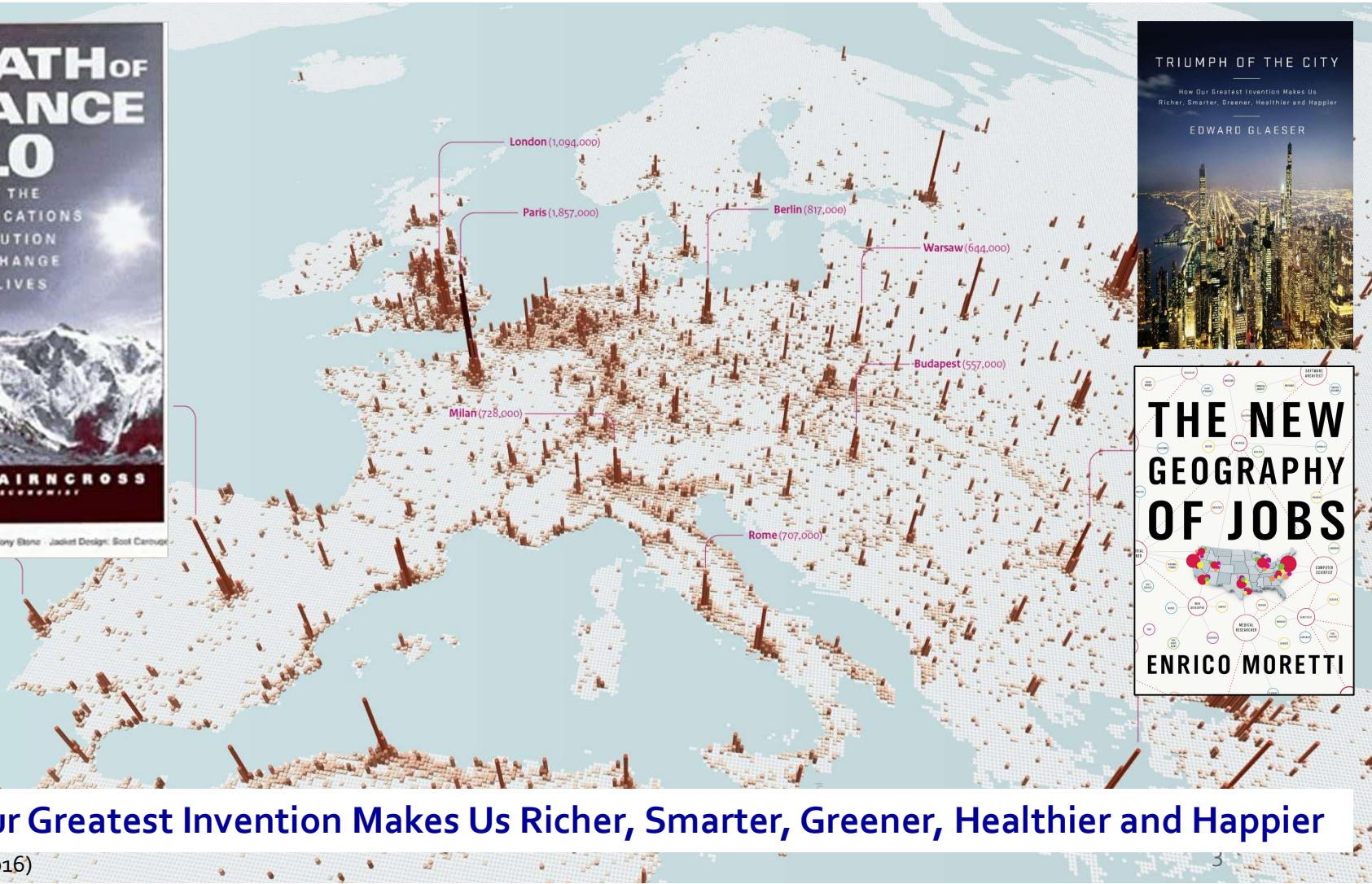
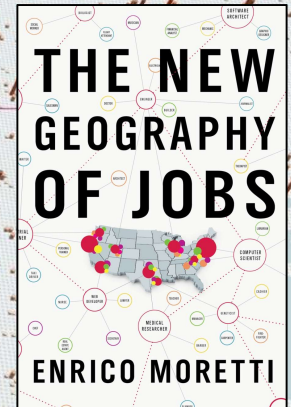
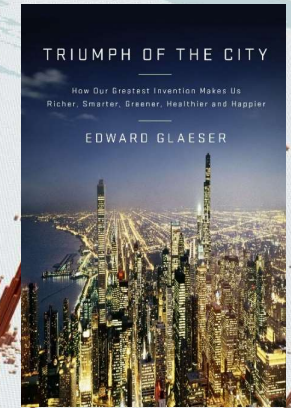
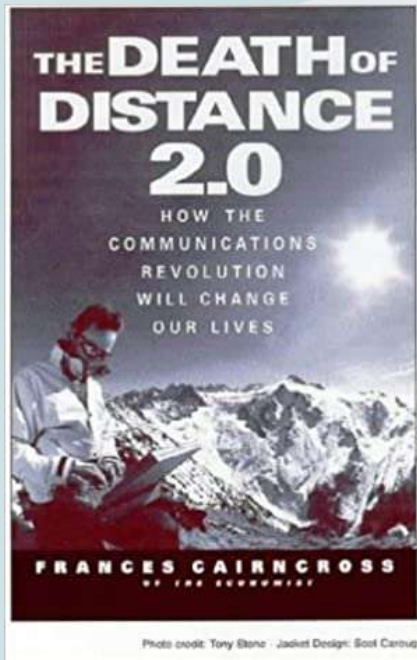
Transities door de tijd:

Rabobank

Economies of scale, scope, ... :
zijn de factoren waaraan bedrijven
concurrentievoordeel ontlelen

How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier and Happier

Source: PBL (2016)

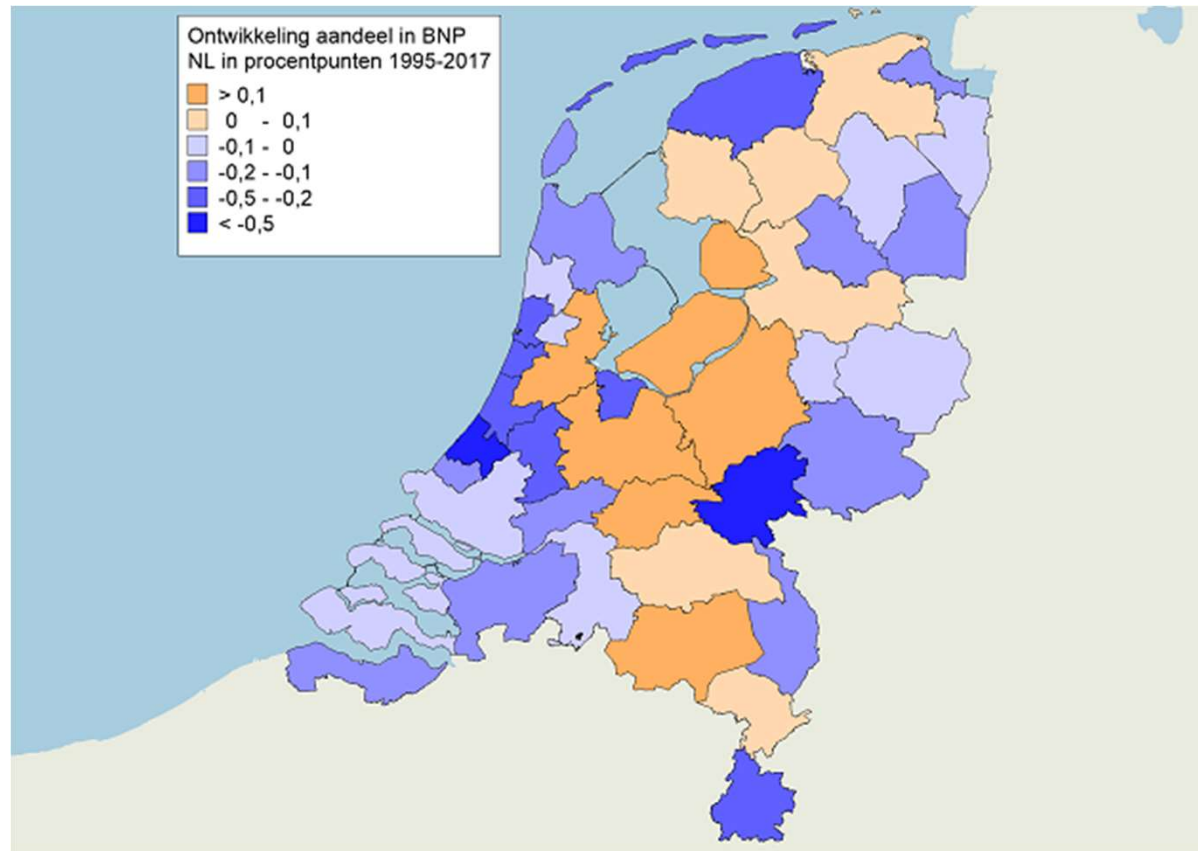
*Amerika is segregating educationally and that this educational segregation has **social and political implications**. Not only does **higher wages follow higher educational levels**, but **longer life, fewer divorces, better and more healthier lifestyles** (including less smoking and more exercise, less obesity, better diets) and even **charity inequality and crime rates**.*

Moretti 2012 (p.104)

Ontwikkeling aandeel BNP sinds 1996

Rabobank

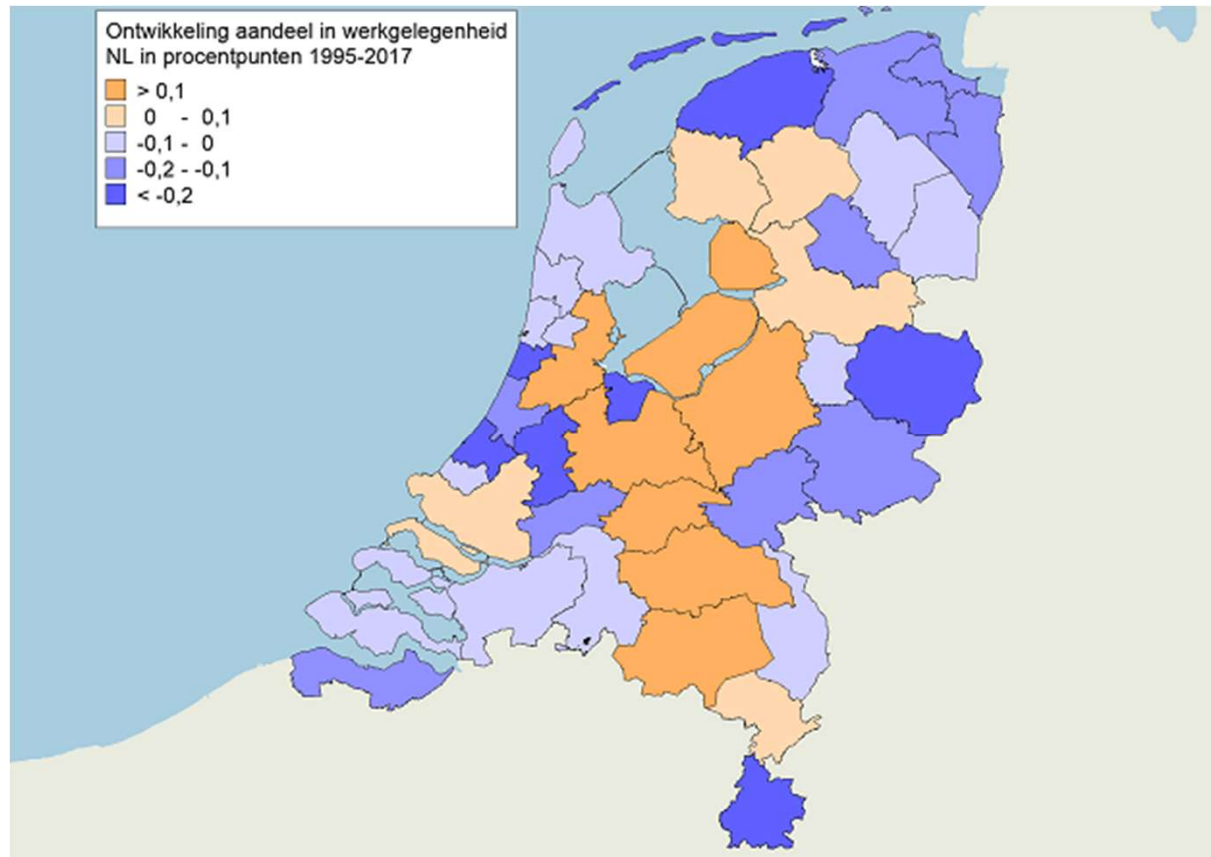

Ontwikkeling aandeel werkgelegenheid

sinds 1996

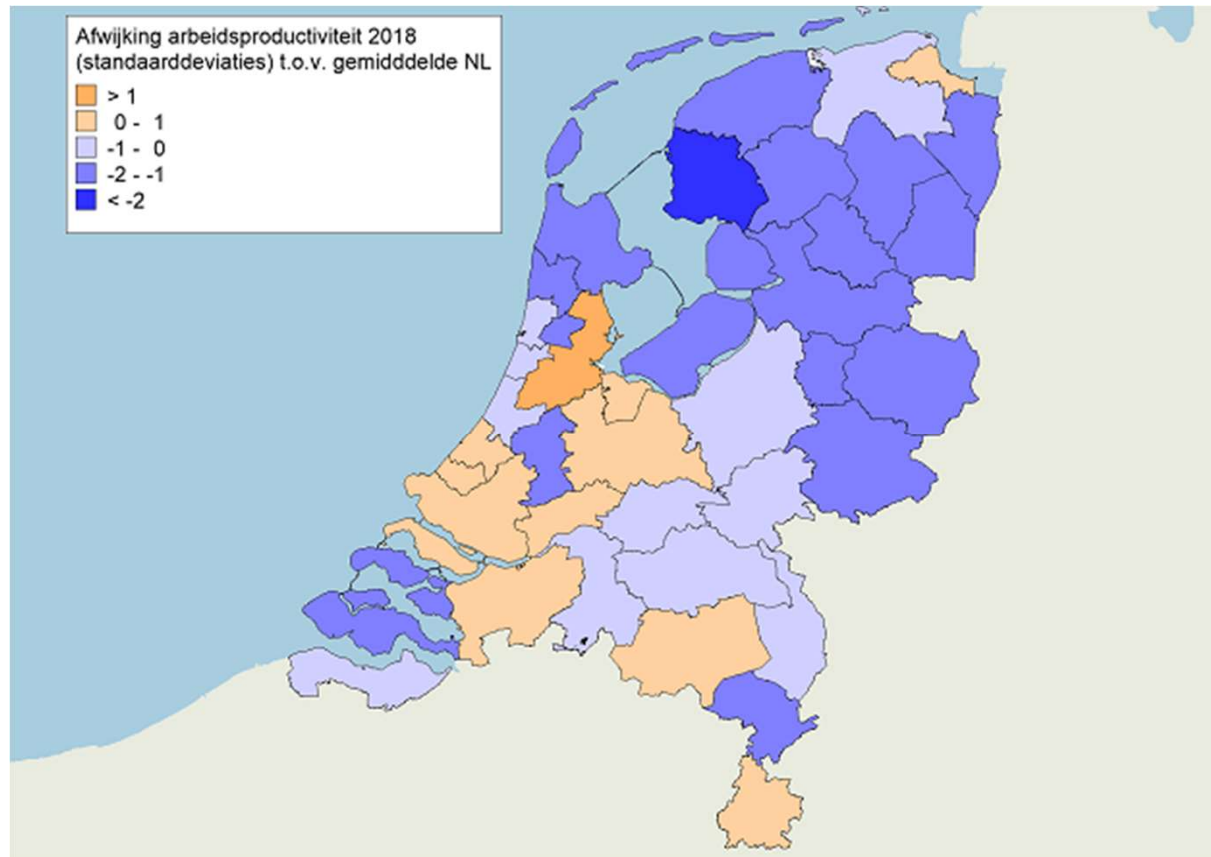
Rabobank

Productiviteit (TW/baan)

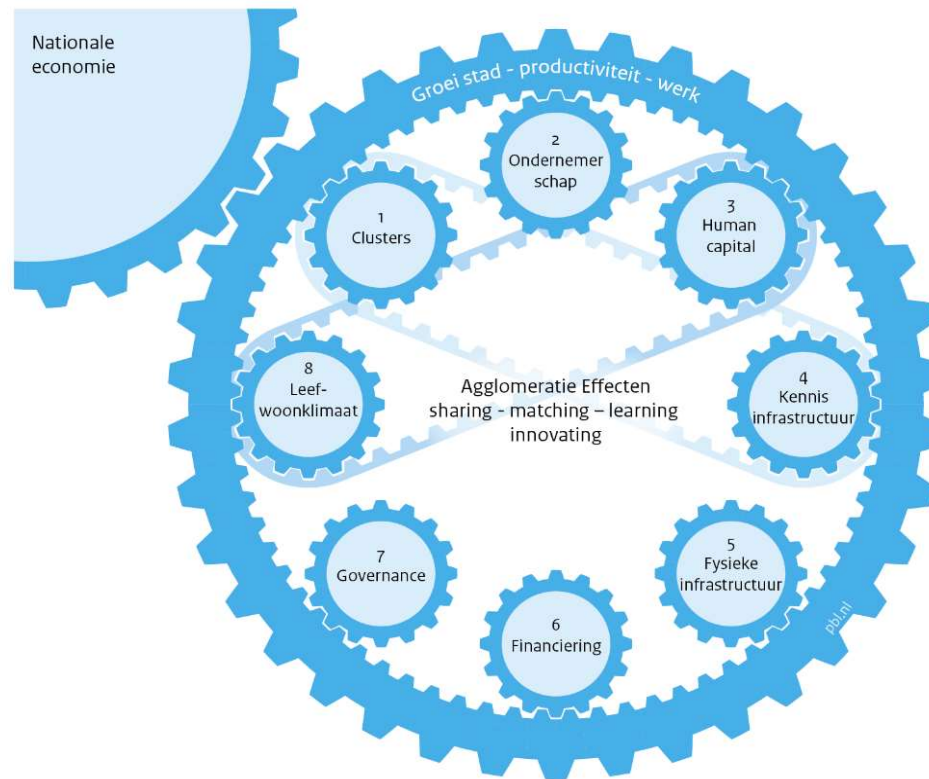
Rabobank

Waarom verschilt economische groei per regio?

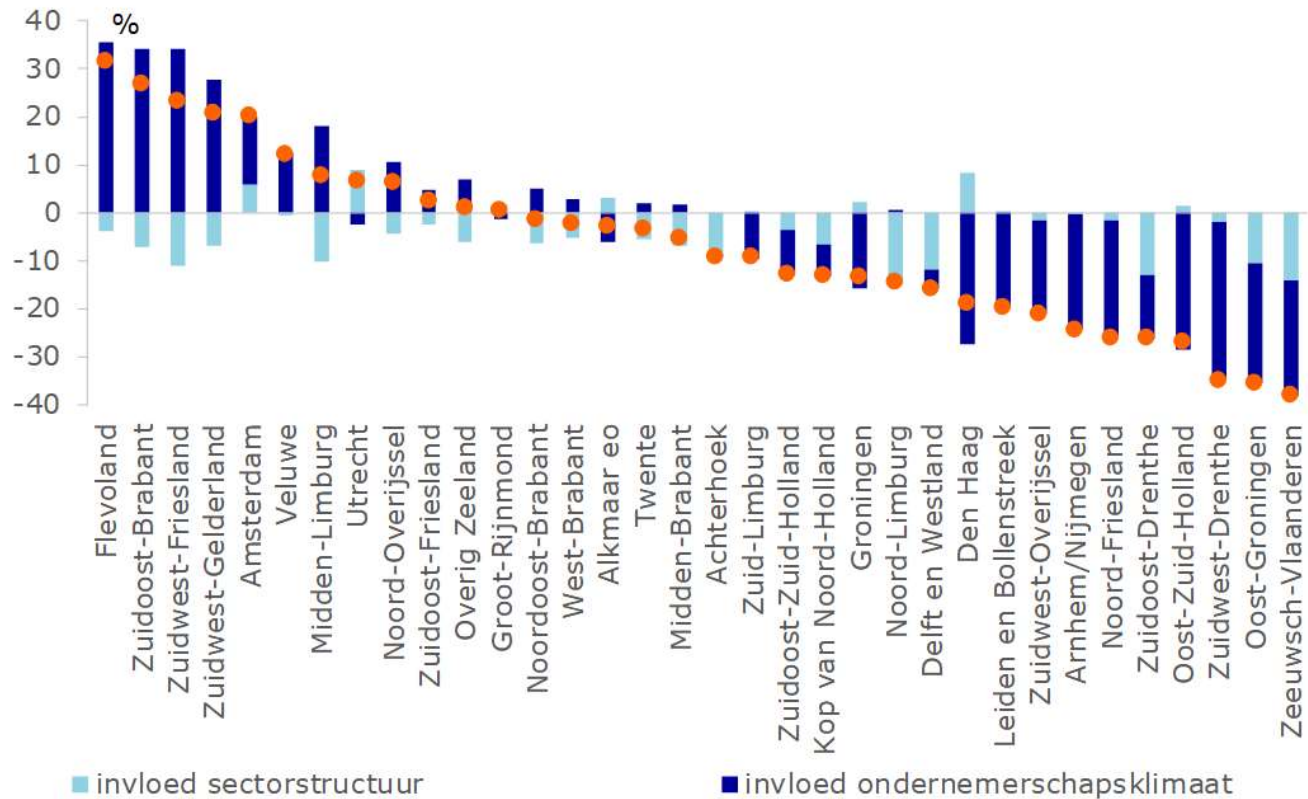
Rabobank

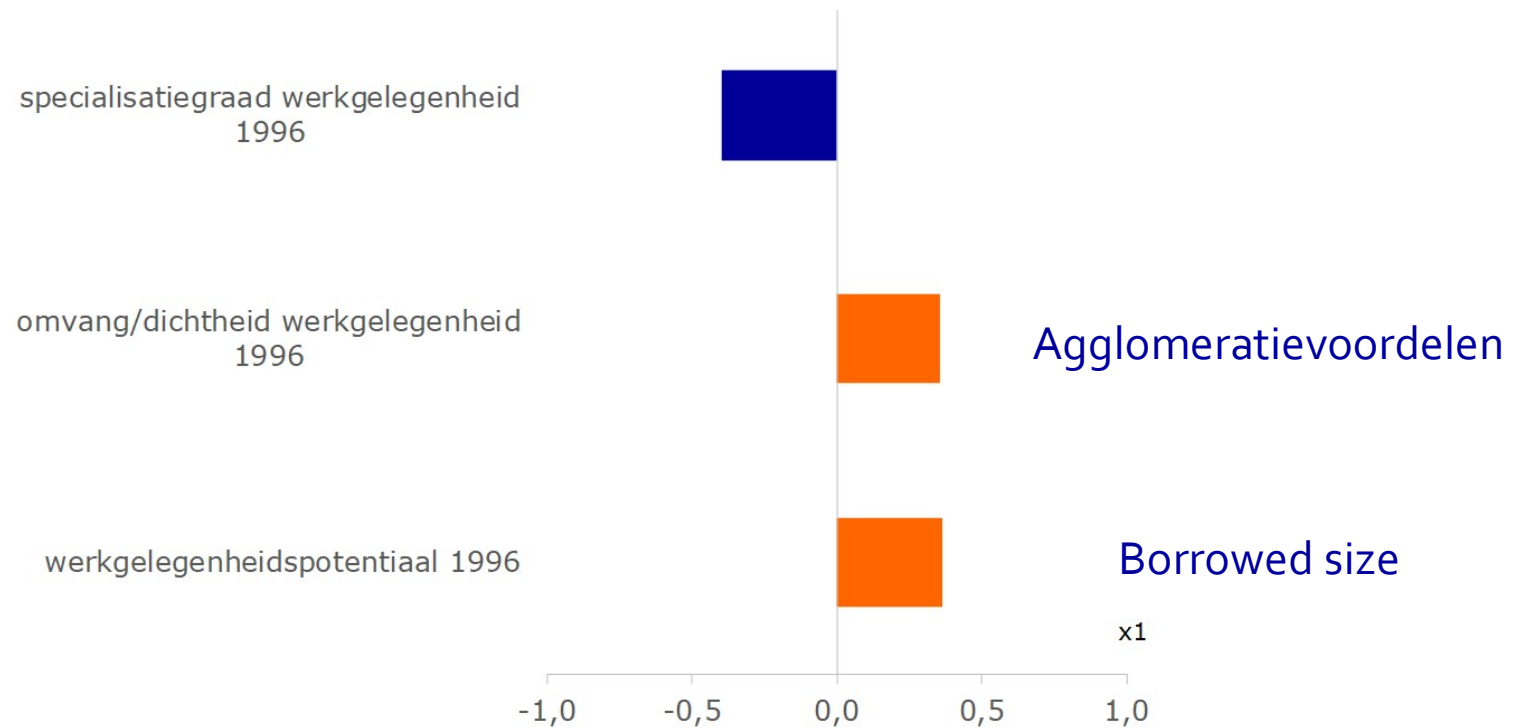
Bron: PBL

Werk aan ondernemersklimaat!

Verklaring groei ondernemerschapklimaat (Nederland)

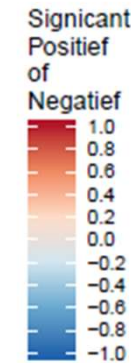
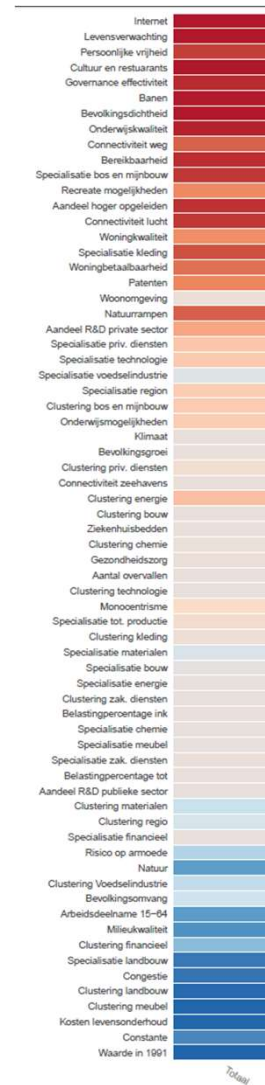

Groeimotor 'verklaard' (EU)

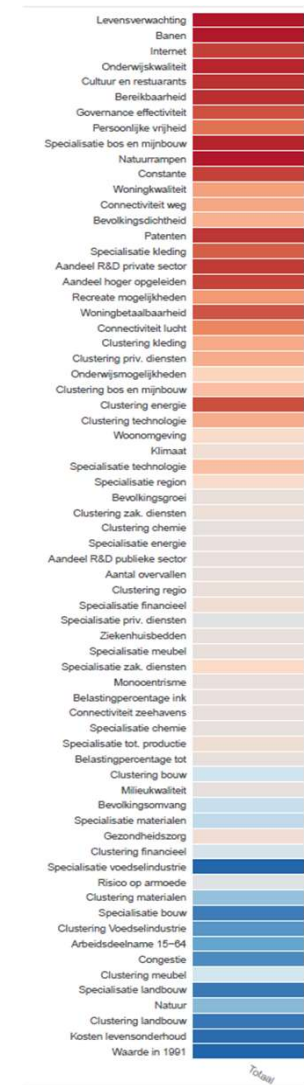
Robuuste factoren

- Dichtheid
  - agglomeratievoordelen
- Human capital
  - opleiding, gezondheid
- Leefomgeving
  - cultuur & restaurants, kwaliteit onderwijs
- Bereikbaarheid
  - (inter)nationaal + internet
- Congesitie / Vieze lucht negatief

Werkgelegenheidsgroei

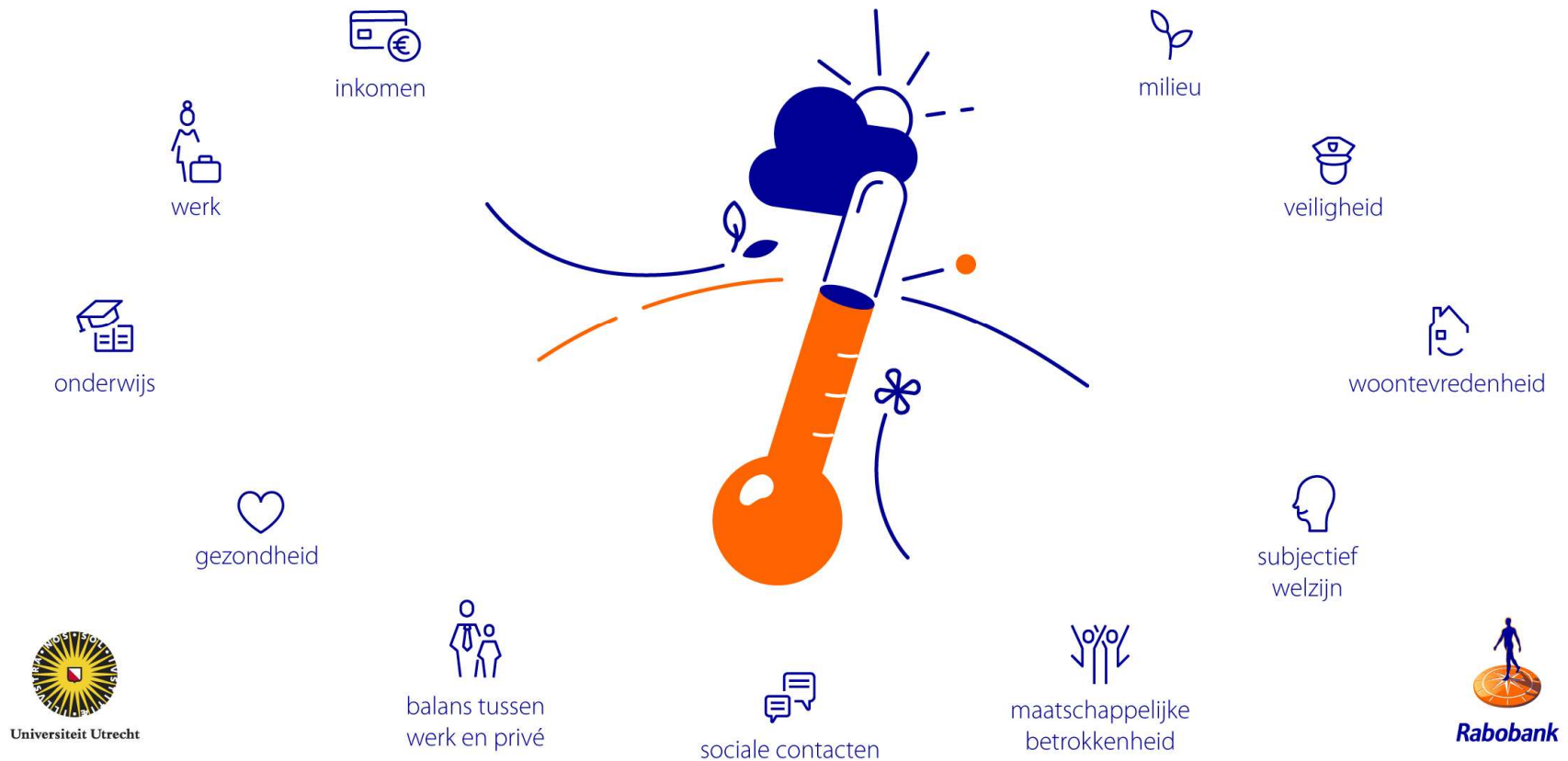
Productiviteitsgroei

Economische vitaliteit én brede welvaart

De Brede Welvaartsindicator

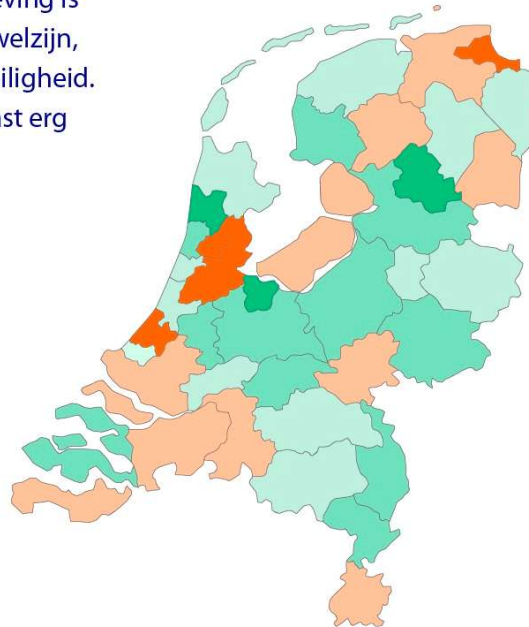

De regio's met de hoogste brede welvaart

De brede welvaart in Het Gooi en Vechtstreek, Zuidwest-Drenthe en Alkmaar en omgeving is hoog door goede scores op subjectief welzijn, woontevredenheid, arbeidsmarkt en veiligheid. Het Gooi en Vechtstreek scoort daarnaast erg goed op inkomen.

- hoogste brede welvaart
-
-
- laagste brede welvaart

Bron: RaboResearch/Universiteit Utrecht

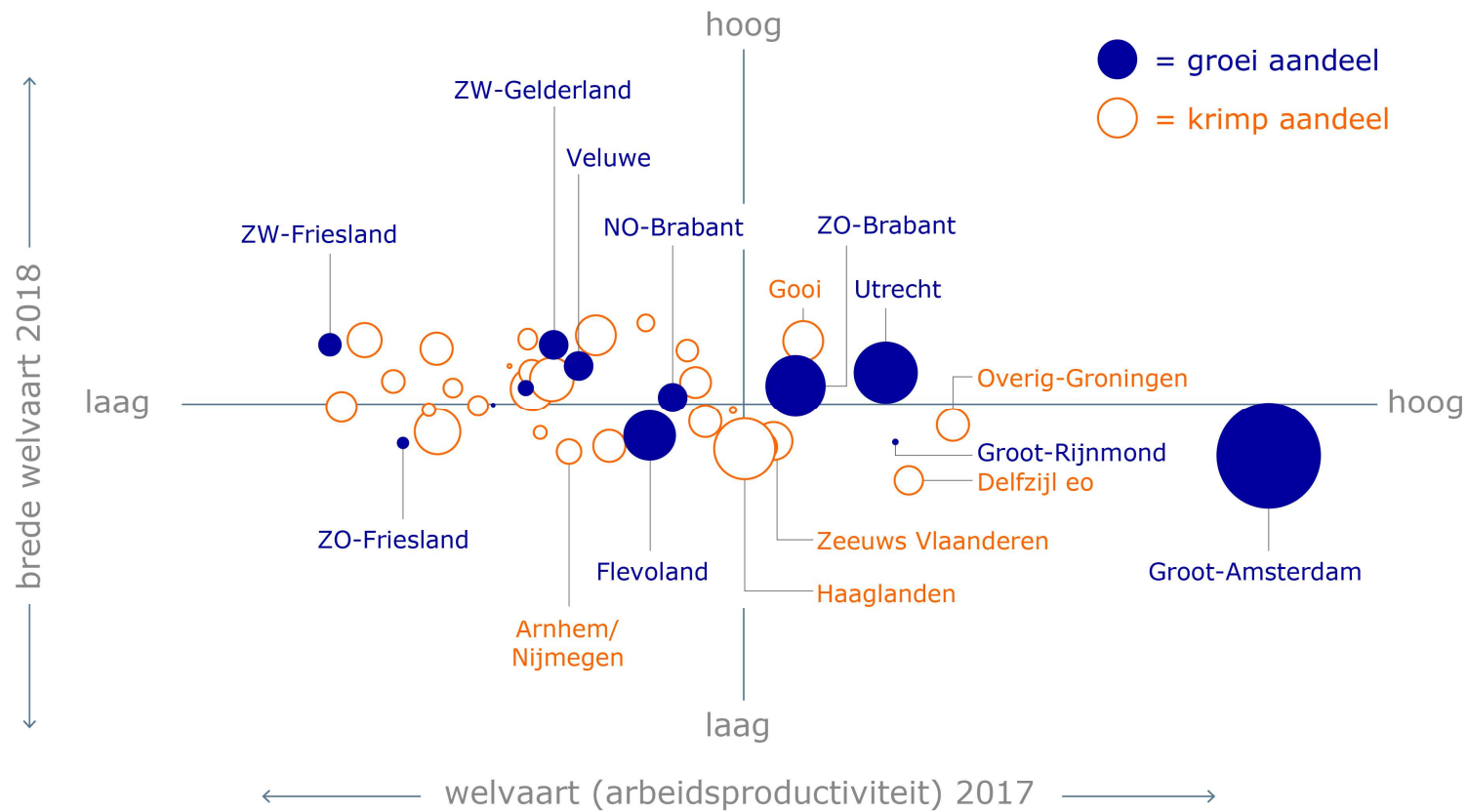
Menti.com vraag 1

Rabobank

*Neem uw telefoon en ga
naar www.menti.com*

4 typen regio's

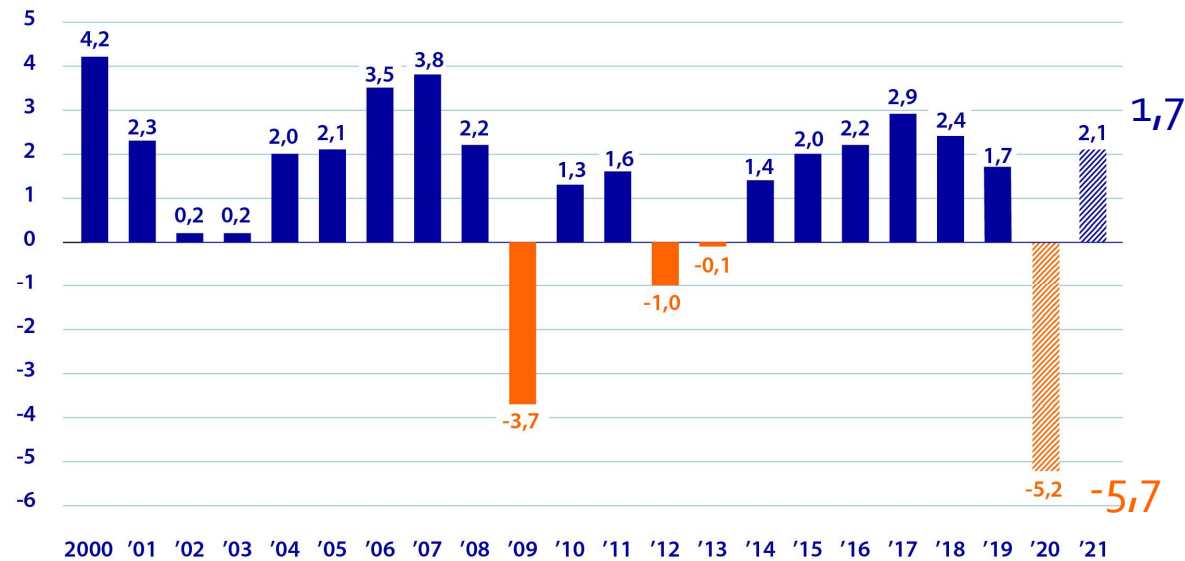

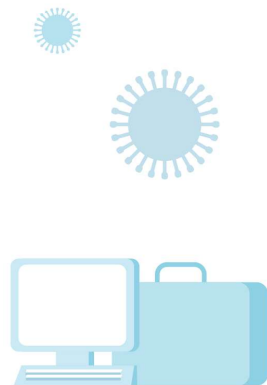
NL: Corona leidt tot ongekekende krimp

Bbp-volumegroei   ▨ = raming RaboResearch

Bron: CBS, voorspelling RaboResearch

Alle sectoren voelen impact

Maar niet in gelijke mate

		2020p	2021p
	Landbouw, bosbouw en visserij	0%	0%
	Industrie	-6%	3%
	Bouwnijverheid	-3%	-4%
	Handel	-5%	3%
	Vervoer en opslag	-9%	1%
	Horeca	-32%	22%
	Informatie en communicatie	-2%	1%
	Specialistische zakelijke diensten	-2%	0%
	Overige zakelijke diensten	-12%	7%
	Onderwijs	-4%	3%
	Gezondheids- en welzijnszorg	-3%	5%

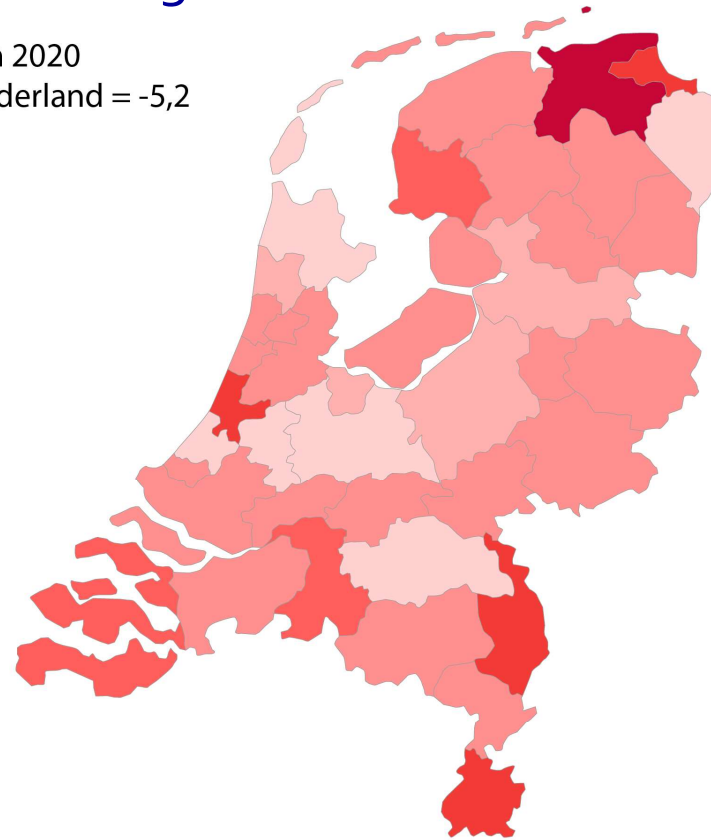
Randstad minder geraakt dan periferie

Grote verschillen in de regio

Rabobank

Verwachte groei per regio in 2020
Percentage van het bbp. Nederland = -5,2

Uitdagingen voor bedrijven

Op langere termijn

	Nu minder! Straks minder?	Trend(s)	Sectoren
	Uitgaan		Horeca
	Toerisme	Klimaat	Vervoer, horeca
	Zakenreizen	Digitalisering, klimaat	Vervoer, horeca
	Naar kantoor	Digitalisering, klimaat	Vastgoed
	Offline winkelen	Digitalisering	Offline retail
	Lange waardeketens	Deglobalisering, klimaat	Industrie, handel, landbouw

Veerkracht

▲ Peter Wennink. © DCI Media

Corona krijgt ASML in Veldhoven niet klein volgens topman Peter Wennink

VELDHOVEN - EUV-machines maken, dát is 'het nieuwe normaal' voor ASML, zegt Peter Wennink. En passant kondigt de topman van het bedrijf nieuwe producten en de overname van een Duits bedrijf aan.

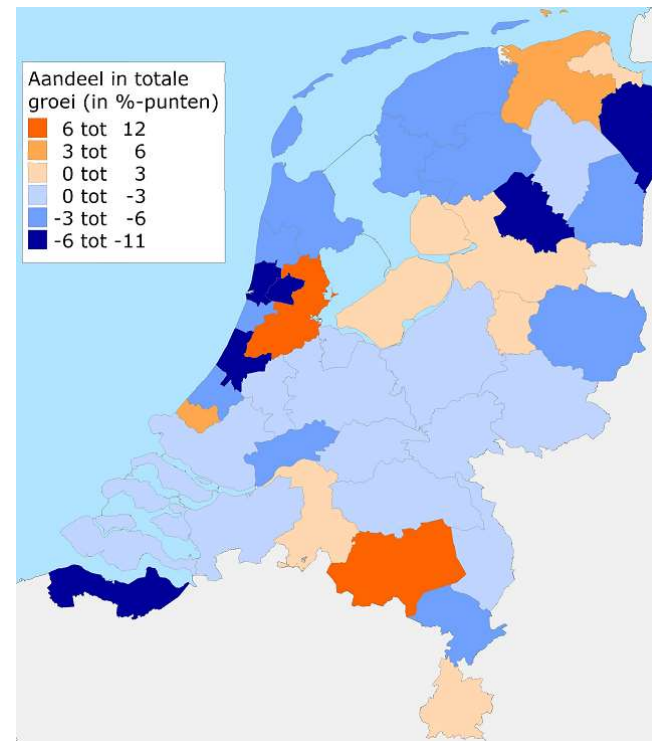
Harrie Verrijt 16-07-20, 12:05 Laatste update: 13:46 Bron: ED

Dat coronavirus heeft ASML hooguit even afgeremd zegt hij in een extra lange toelichting op de cijfers over het tweede kwartaal. Wennink wil duidelijk maken dat het bedrijf 'dankzij onze toegewijde, betrokken en creatieve mensen' weer volledig op stoom is en zo voorlopig ook blijft.

Rabobank

Economische groei te danken aan ondernemingsklimaat 2013-2018

Twaalf clusters uit meer dan 250 sentimenten en ontwikkelingen

<i>Cluster</i>	<i>Interpretatie</i>
1. Nieuwe organisatiepraktijken	Het idee dat nieuwe organisatiepraktijken kunnen bijdragen aan de succesvolle omgang met ontwikkelingen in de omgeving
2. Nieuwe vormen van waarden	Het idee dat niet alle waarde in monetaire eenheden (prijs) is te vangen; en dat sommige zaken intrinsiek belangrijker zijn dan andere, ongeacht het prijskaartje
3. Digitalisering	Het idee dat digitale communicatie een substituuat kan vormen voor <i>face-to-face</i> interactie
4. Externe afhankelijkheid	Het idee dat het eigen succes of falen afhankelijk is van activiteiten elders
5. Zorg en gezondheid	Het idee dat zorg en gezondheid mogelijk meer aandacht moeten krijgen
6. Grensoverschrijdende samenwerking	Het idee dat maatschappelijke oplossingen met andere regio's en landen mogelijk haalbaar zijn
7. Nieuwe omgangsnormen	Het idee dat we anders met elkaar en onze omgeving (inclusief natuur, dieren en milieu) kunnen omgaan om het algehele welzijn te borgen/verhogen
8. Onzekerheidsbewustzijn	Het idee dat individuen, groepen en organisaties en de maatschappij al geheel niet onaantastbaar zijn
9. Overheidsrol	Het idee dat de overheid onderdeel van de oplossing kan zijn
10. Rol kennis & expertise	Het idee dat kennis en expertise een bijzondere positie innemen in besluitvormingsprocessen
11. Ruimtelijke dynamiek	Het idee dat gedragskeuzes zowel een uitkomst vormen van, als een bijdrage leveren aan, de ruimtelijke verdeling van economische activiteit
12. Verbondenheid	Het idee dat mensen samen sterker staan; elkaar uit de brand moeten helpen als het er op aan komt

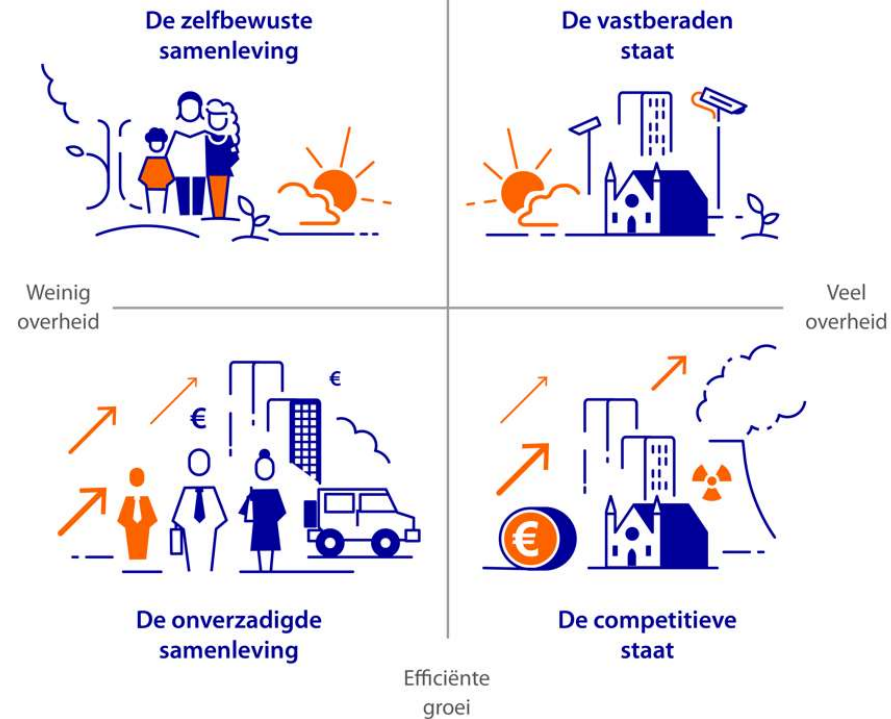

Scenario's voor de toekomst van de Nederlandse economie

Vier scenario's

Robuuste
welvaart

Menti.com vraag 2 en 3

Rabobank

*Neem uw telefoon en ga
naar www.menti.com*

Hoe blijft de Brainport aan de top?

Voorbeeld

Rabobank

Growing
a better world
together.

10 opgaven voor de toekomst

Rabobank

1. Kwetsbaarheid van de keten
2. Toegang tot kapitaal
3. Start-ups / scale-ups
4. Internationalisering
5. Scherpere keuzes maken
6. 'Manieren van innoveren' innoveren
7. Mission oriented innoveren
8. Talent aantrekken en behouden
9. Toegankelijkheid voor studenten
10. Woon- en leefklimaat en kwaliteit van de stad

Menti.com vraag 4

*Neem uw telefoon en ga
naar www.menti.com*

Conclusies

- **Grote transitie:**
  - Voor bedrijven kwaliteit regionaal vestigingsklimaat cruciaal
- **Wie minder 'agglomeratiekracht' heeft, moet slim zijn:**
  - Diversificeren vanuit eigen kracht → van sector naar thema
  - 'Borrowed size': leen de kracht van je burens
  - Sluit aan bij transitie: missie georiënteerd innovatiebeleid
- **Maak een brede welvaartsagenda**
- **Mes snijdt aan twee kanten:** wat mensen van waarde vinden + excellent vestigingsklimaat voor bedrijven

 Rabobank
RaboResearch

Rabobank

Otto Raspe
Hoofd RaboResearch Nederland Regio's en
Thema's

 +31 6 11247626

 +31 88 7261290

 Otto.Raspe@rabobank.nl

 Croeselaan 18,
3521 CB Utrecht Nederland

 Postbus 17100, 3500 HG Utrecht

 Deel contact

 Bewaar ENG

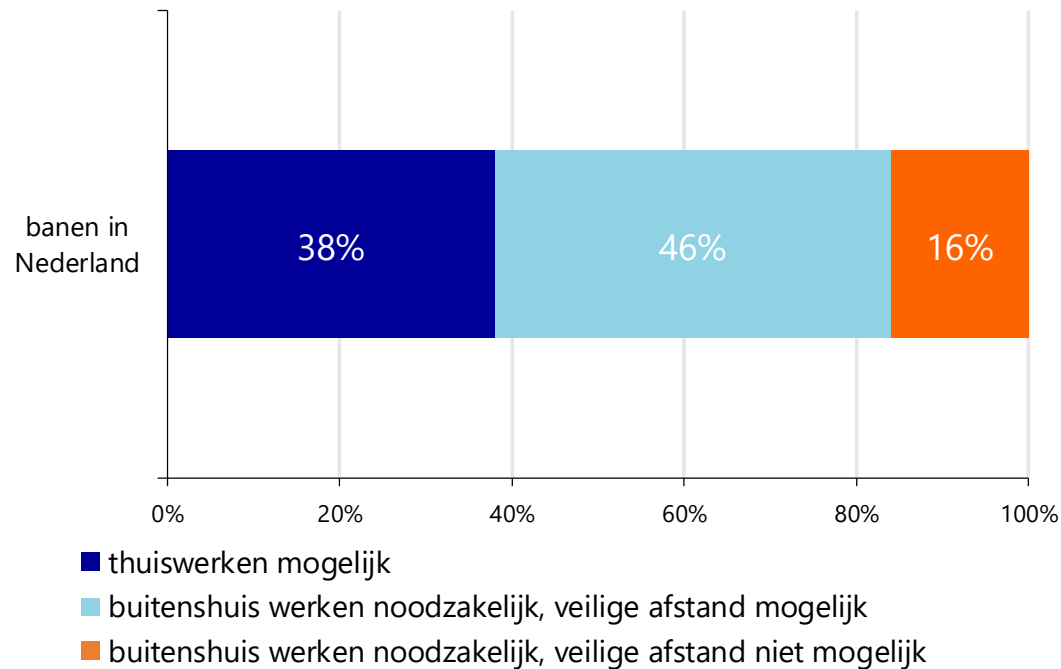

Dank voor uw aandacht!

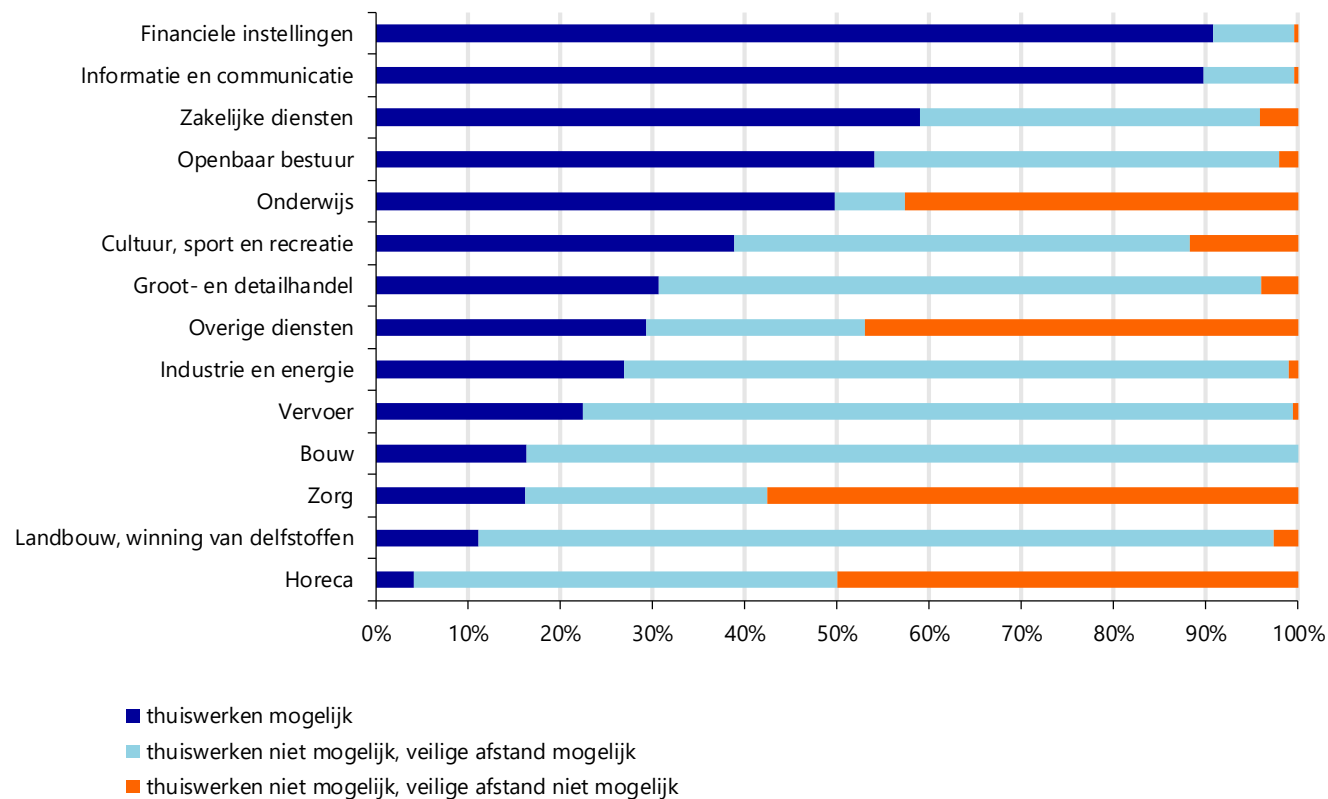

De anderhalvemeter economie

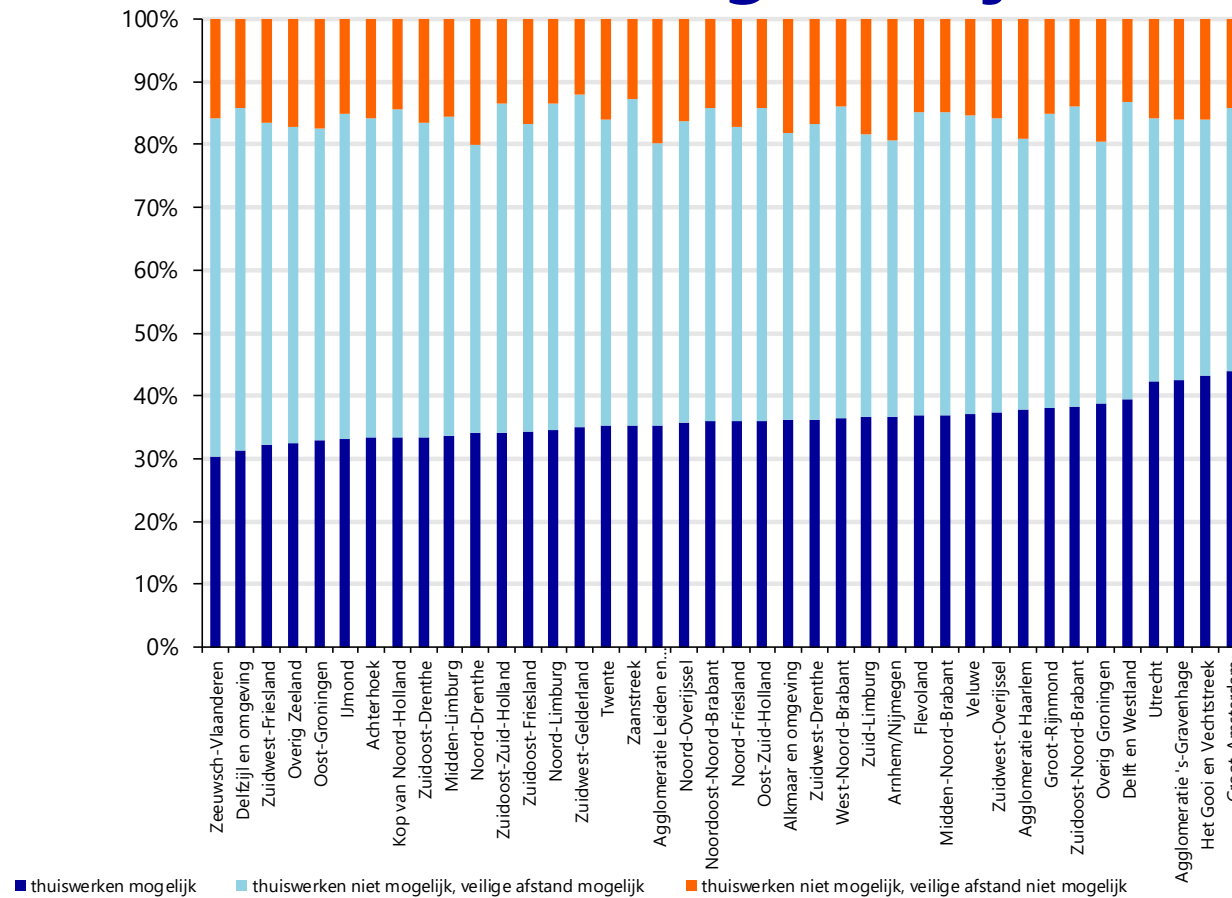
beslaat 84 procent van de banen

Verschillen tussen sectoren zijn groot

Verschillen tussen regio's zijn kleiner

Haarscheurtjes in brede welvaart

Percentage van de respondenten dat een verslechtering of een verbetering van hun welvaart ervaart

